

Cerrahi Kliniklerinde Hasta Bilgilendirilmesi Üzerine Bir Çalışma

A SURVEY OF PATIENT RESPONSE TO PATIENT INFORMATION IN SURGICAL WARDS

Dr. Süleyman BOZKURT, Dr. Ahmet YILMAZ, Dr. Zuhâl DEMİRHAN, Dr. Faik ÇELİK

SSK Göztepe Eğitim Hastanesi, 4. Cerrahi Kliniği, İSTANBUL

ÖZET

Amaç: Cerrahi kliniklerinde opere olan hastaların hastalıkları ve operasyonları konusunda yeterli bilgilendirilip bilgilendirilmediklerinin tayini ve bunu etkileyen faktörleri tespit etmek.

Durum Değerlendirmesi: Hastaların ve hastalıkların teşhis ve tedavisinde tıbbi özgeçmiş ve soygeçmiş önemlidir. Hastaların veya aynı soydan gelen akrabalarının geçmişlerindeki bazı bilgiler, hastaların tanı ve takiplerinde bir çok pahalı tetkikten daha değerlidir.

Yöntem: Haziran -Ağustos 1998 tarihleri arasında SSK Göztepe Eğitim Hastanesi Cerrahi servislerinde opere olmuş 200 hastanın yaşı, opere olduğu servis, tanısı, hastalığın benign veya malign oluşu, operasyonun acil yada elektif şartlarda yapıldığı, yapılan ameliyatın ismi, hastanın eğitim seviyesi, hekimin hastayı ve ailesini hastalığı ve ameliyatı konusunda yeterli aydınlatıp aydınlatmadığı, hastanın ve ailesinin hastanın hastalığını ve operasyonun niteliğini doğru bilip bilmedikleri araştırıldı.

Çıkarımlar: Yaş ortalaması 47 (15-75) olan hastaların 108'i erkek 92'si kadındı. Hastaların %85'i hekim tarafından bilgilendirildiklerini ifade etmelerine rağmen hastalıkları ve operasyonları hakkında bilgi sorulduğunda, hastaların sadece %37'sinin yeterli bilgiye sahip olduğu tespit edildi. Malign hastalıklarda, 60 yaşın üzerindeki hastalarda ve elektif operasyonlarda bilgilendirmenin, benign hastalıklara, 60 yaşın altındaki hastalara ve acil operasyonlara göre daha az olduğu görüldü (sırasıyla $p<0.0001$, $p=0.0406$, $p=0.0297$). Eğitim seviyesi açısından bakıldığında istatistikî anlamlılık görülmüdü.

Sonuçlar: Sonuç olarak hastanemiz cerrahi kliniklerinde opere olan hastalar hastalıkları ve operasyonları hakkında yeterince bilgi sahibi değillerdir. Hastalar bundan sonraki yaşamlarını etkileyecek bir cerrahi müdahalede sorgulayıcı olmamakta, hekimler ise çeşitli nedenlerle hastalara yeterince bilgi vermemektedirler. Ancak bu mutlaka değişmelidir.

Anahtar kelimeler: Bilgilendirme, cerrahi, hasta hakları

SUMMARY

The aim of this study was to determine whether the patients operated in surgical wards were informed adequately or not on their diseases and operations; to evaluate also the factors which effect the results. Personal and family histories are naturally very important in the diagnosis of the illnesses and treatment of the patients. Sometimes detailed information about patients or their relatives are more worthwhile than many sophisticated and expensive procedures used for diagnosis and treatment. Two hundred subjects operated in the surgical clinics of the SSK Göztepe Educational Hospital between June - August 1998 constituted the data base for this research. The questionnaire covers age, sex, department, educational level, diagnosis of the patients, the urgency and nature of the operations, the features of the informations given by the surgeon to the patients and their families concerning the diseases and the operations. Their ages ranged from 15 to 75 years, with a mean of 47 years. There were 108 men and 92 women. Although 85% of the patients expressed that they were informed by their surgeon, only 37% defined their illnesses and operations correctly. Those who were under the age of 60 years, with benign diseases and undergoing emergency surgeries had more detailed information than that who were older, with malignancies and operated for elective procedures ($p<0.0001$, $p=0.0406$, $p=0.0297$ respectively). There was no influence of education on the

active knowledge of the patients. We must underline the poor quality of patient knowledge about medical procedures and the scarce information provided in our hospital. In Turkey the patients are usually not very eager to get information about the surgical interventions which may effect their life postoperatively and surgeons for one reason or another do not enlighten the patients in detail, which we believe must be changed.

Keywords: Operative information, surgery, patients rights

Hastaların ve hastalıkların teşhis ve tedavisinde tıbbi özgeçmiş ve soygeçmiş önemlidir. Hastaların veya aynı soydan gelen akrabalarının geçmişlerindeki bazı bilgiler, hastaların tanı ve takiplerinde bir çok pahalı tetkikten daha değerlidir. Hastaların bu bilgilere sahip olması, hekimin hastayı ve yakınlarını hastalık hakkında bilgilendirmesi ve hasta ile yakınlarının da bu bilgileri anlayıp öğrenmesiyle mümkündür. Ancak buradaki zorluk, bu kişiler entelektüel dahi olsa, tıbbi bilgilerin basite indirgenip sunulmasındaki zorluktur.

1994 Amsterdam hasta hakları bildirgesine göre hekimler hastalarını ve yakınlarını hastanın hastalığı ile ilgili bilgilendirmek zorundadırlar (1,2,3). Ancak ülkemizde bunun hukuksal çerçevesi tam çizilememiştir. Cerrahi; müdahale edilen organ yada dokunun, hiçbir zaman müdahale öncesi duruma dönmesinin mümkün olmadığı bir tıbbi tedavi ve teşhis metodudur. Bu nedenle cerrahi öncesi yapılacak operasyonun cinsi, niteliği, olası komplikasyonlar, riskler, genel mortalite ve morbidite oranları hastaya anlatılmalıdır. Bu anlatım mümkün olduğu kadar yalın ve anlaşılır olmalıdır. Hastanın operasyon öncesi, operasyondan beklentisi öğrenilmeli ve bu beklentinin ne derece karşılanacağı kendisine ve ailesine anlatılmalıdır.

Buradan yola çıkarak hastanemizde değişik cerrahi kliniklerde opere edilen hastaların ve hasta yakınlarının hekimler tarafından ne derece bilgilendirildiği, hastaların ise hastalıklarının ve operasyonlarının niteliği ve niceliği hakkında ne derece bilgili olduklarını araştıran bir çalışma yaptık.

GEREÇ VE YÖNTEM

Haziran 1998-Ağustos 1998 tarihleri arasında SSK Göztepe Eğitim Hastanesi Cerrahi servisinde (Genel Cerrahi, Ortopedi, Beyin Cerrahisi, Üroloji, KBB, Göz) opere olmuş 200 hasta çalışmaya alındı. Şuuru kapalı ve konfü olanlar çalışmaya alınmadı. Hastaların yaşı, opere olduğu servis, tanısı, hastalığın benign veya ma-

lign oluşu, operasyonun acil ya da elektif şartlarda yapıldığı, yapılan ameliyatın ismi, hastanın eğitim seviyesi, hekimin hastayı ve ailesini hastalığı ve ameliyatı konusunda yeterli aydınlatıp aydınlatmadığı, hastanın ve ailesinin hastanın hastalığını ve operasyonun niteliğini doğru bilip bilmedikleri çalışma protokolüne kaydedildi (Ek 1).

BULGULAR

Çalışmaya katılan hastaların yaş ortalaması 47 (15-75) olarak tespit edildi. İkiyüz hastanın 108'i erkek, 92'si kadındı. Çalışmaya katılan hasta ve yakınlarının cevaplarına göre tespit ettiğimiz bulgular Tablo 1 ve 2'de gösterilmiştir. Buna göre hastaların %85'i hekim tarafından bilgilendirildiklerini ifade etmelerine rağmen sorgulandıklarında ancak %37'sinin yeterli bilgilendirildiği tespit edilmiştir. Bu oran ailelerde sırasıyla %93 ve %43'dür. Hastaların hastalıklarını doğru olarak bilmeleri %70, hastalığın niteliğini bilmeleri ise %36'dır. Bu oranlar ailelerde %69 ve %44'dür. Hastaların operasyonlarını doğru olarak bilmeleri %44, ailelerin ise %43'dür. Malign hastalıklarda hastanın ve ailenin bilgilendirilmesi, hastanın ve ailesinin hastalığı doğru olarak bilmesi, hastanın operasyonu ve hastalığın niteliğini bilmesi benign hastalıklara göre istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 1). Elektif cerrahi girişimlerde ve 60 yaş altı hastalarda hastanın hastalığını doğru olarak bilmesi, acil operasyonlara ve 60 yaş üstü hastalara göre anlamlı bulunmuştur (Tablo 1 ve 2). Hastaların ve ailelerinin hastalıkları ve operasyonları hakkındaki bilgileri eğitim seviyesiyle orantılı artmaktadır, ancak bu fark istatistiki olarak anlamlı değildir (Tablo 2).

TARTIŞMA

Bilgilendirme temel hasta hakkıdır. 1981 yılında Lizbon'da toplanan Dünya Tabipler Birliği 34. Kurultayı'nda kabul edilen "1. Dünya Tabipler Birliği Hasta Hakları Bildirgesi" ve 1994 yılında Amsterdam'da yapılan Dünya Sağlık Örgütü'nün

EK 1: ÇALIŞMADA KULLANILAN PROTOKOL

**CERRAHİ KLİNİKLERİNDE OPERASYON NEDENİYLE YATAN HASTALARIN
HASTALIKLARI VE GEÇİRDİKLERİ OPERASYON HAKKINDA YETERLİ
BİLGİLENDİRİLİP BİLGİLENDİRİLMEDİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hasta No	:	Servis	:
Yaş	:		
Tanı	:	Malign	☐
		Benign	☐
Operasyon Türü	:	Acil	☐
		Elektif	☐
Eğitim Seviyesi	:	Okuryazar değil	☐
		Okuryazar	☐
		İlköğretim	☐
		Lise	☐
		Yüksekokul	☐
Hekim hastayı bilgilendirmiş mi?		Evet	☐
		Hayır	☐
		Yeterli	☐
		Yetersiz	☐
Hekim aileyi bilgilendirmiş mi?		Evet	☐
		Hayır	☐
		Yeterli	☐
		Yetersiz	☐
Hasta hastalığını biliyor mu?		Biliyor	☐
		Bilmiyor	☐
		Doğru biliyor	☐
		Yanlış biliyor	☐
Aile hastanın hastalığını biliyor mu?		Biliyor	☐
		Bilmiyor	☐
		Doğru biliyor	☐
		Yanlış biliyor	☐
Hasta operasyonu biliyor mu?		Biliyor	☐
		Bilmiyor	☐
		Doğru biliyor	☐
		Yanlış biliyor	☐
Aile hastanın operasyonunu biliyor mu?		Biliyor	☐
		Bilmiyor	☐
		Doğru biliyor	☐
		Yanlış biliyor	☐
Hasta hastalığın niteliğini biliyor mu?		Biliyor	☐
		Bilmiyor	☐
		Doğru biliyor	☐
		Yanlış biliyor	☐
Aile hastanın hastalığının niteliğini biliyor mu?		Biliyor	☐
		Bilmiyor	☐
		Doğru biliyor	☐
		Yanlış biliyor	☐

**TABLO 1 : ÇALIŞMAYA KATILAN 200 HASTANIN CEVAPLARI:
GENEL SONUÇLAR, BENIGN VE MALİGN HASTALIK VE
ACİL VE ELEKTİF OPERASYONLARA GÖRE (* KI KARE TESTİ)**

		Genel (n)	%	Benign n=174	Malign n=26	p *	Acil n=38	Elektif n=162	p *			
Hekim hastayı bilgilendirmiş mi?	(+) Toplam	170	85	158	12	Δ 0,0001	30	140	0,3106			
		74	37	68	6		16	58				
		96	48	90	6		14	82				
	(-) Toplam	30	15	16	14		8	22				
		(+) Toplam	186	93	168		18	Δ 0,0001		34	152	0,3099
			86	43	76		10			20	66	
100	50		92	8	14	86						
(-) Toplam	14	7	6	8	4	10						
	(+) Toplam	180	90	168	12	Δ 0,0001	30		150	0,0297		
		Doğru	140	70	134		6		20		120	
Yanlış		40	20	34	6		10	30				
(-) Toplam	20	10	6	14	8		12					
	(+) Toplam	186	93	170	16		Δ 0,0001	34	152		0,3099	
		Doğru	138	69	126			12	22			116
Yanlış		48	24	44	4	12		36				
(-) Toplam	14	7	4	10	4	10						
	(+) Toplam	148	74	134	14	0,0168		26	122	0,4136		
		Doğru	88	44	80			8	20			68
Yanlış		60	30	54	6		6	54				
(-) Toplam	52	26	40	12	12		40					
	(+) Toplam	148	74	132	16		0,1498	32	116		0,1498	
		Doğru	86	43	76			10	22			64
Yanlış		62	31	56	6	10		52				
(-) Toplam	52	26	42	10	6	46						
	(+) Toplam	126	63	114	12	0,0801		22	104	0,4630		
		Doğru	72	36	66			6	14			58
Yanlış		54	27	48	6		8	46				
(-) Toplam	74	37	60	14	16		58					
	(+) Toplam	130	65	112	18		0,8259	26	104		0,7075	
		Doğru	88	44	78			10	18			70
Yanlış		42	21	34	8	8		34				
(-) Toplam	70	35	62	8	12	58						

**TABLO 2: ÇALIŞMAYA KATILAN 200 HASTANIN CEVAPLARI:
GENEL SONUÇLAR, 60 YAŞ ALTI VE ÜSTÜ VE
EĞİTİM SEVİYESİNE GÖRE (* KI KARE TESTİ)**

		Genel (n)	%	>60 yaş n=42	<60 yaş n=158	p *	Lise ve üstü n=42	İlköğret. ve altı n=158	p *															
Hekim hastayı bilgilendirmiş mi?	(+) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>170</td><td>85</td><td>36</td><td>134</td></tr> <tr><td>Yeterli</td><td>74</td><td>37</td><td>14</td><td>60</td></tr> <tr><td>Yetersiz</td><td>96</td><td>48</td><td>22</td><td>74</td></tr> </table>	Toplam	170	85	36	134	Yeterli	74	37	14	60	Yetersiz	96	48	22	74	170	85	36	134	1.0000	38	132	0.3360
		Toplam	170	85	36	134																		
		Yeterli	74	37	14	60																		
Yetersiz	96	48	22	74																				
(-) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>30</td><td>15</td><td>6</td><td>24</td></tr> <tr><td>Yeterli</td><td>74</td><td>37</td><td>14</td><td>60</td></tr> <tr><td>Yetersiz</td><td>96</td><td>48</td><td>22</td><td>74</td></tr> </table>	Toplam	30	15	6	24	Yeterli	74	37	14	60	Yetersiz	96	48	22	74	30	15	6	24	4	26			
	Toplam	30	15	6	24																			
Yeterli	74	37	14	60																				
Yetersiz	96	48	22	74																				
Hekim aileyi bilgilendirmiş mi?	(+) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>186</td><td>93</td><td>40</td><td>146</td></tr> <tr><td>Yeterli</td><td>86</td><td>43</td><td>18</td><td>68</td></tr> <tr><td>Yetersiz</td><td>100</td><td>50</td><td>22</td><td>78</td></tr> </table>	Toplam	186	93	40	146	Yeterli	86	43	18	68	Yetersiz	100	50	22	78	186	93	40	146	0.7384	40	146	0.7384
		Toplam	186	93	40	146																		
		Yeterli	86	43	18	68																		
Yetersiz	100	50	22	78																				
(-) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>14</td><td>7</td><td>2</td><td>12</td></tr> <tr><td>Yeterli</td><td>86</td><td>43</td><td>18</td><td>68</td></tr> <tr><td>Yetersiz</td><td>100</td><td>50</td><td>22</td><td>78</td></tr> </table>	Toplam	14	7	2	12	Yeterli	86	43	18	68	Yetersiz	100	50	22	78	14	7	2	12	2	12			
	Toplam	14	7	2	12																			
Yeterli	86	43	18	68																				
Yetersiz	100	50	22	78																				
Hasta hastalığını biliyor mu?	(+) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>180</td><td>90</td><td>34</td><td>146</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>140</td><td>70</td><td>18</td><td>122</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>40</td><td>20</td><td>16</td><td>24</td></tr> </table>	Toplam	180	90	34	146	Doğru	140	70	18	122	Yanlış	40	20	16	24	180	90	34	146	0.0406	36	144	0.3829
		Toplam	180	90	34	146																		
		Doğru	140	70	18	122																		
Yanlış	40	20	16	24																				
(-) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>20</td><td>10</td><td>8</td><td>12</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>140</td><td>70</td><td>18</td><td>122</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>40</td><td>20</td><td>16</td><td>24</td></tr> </table>	Toplam	20	10	8	12	Doğru	140	70	18	122	Yanlış	40	20	16	24	20	10	8	12	6	14			
	Toplam	20	10	8	12																			
Doğru	140	70	18	122																				
Yanlış	40	20	16	24																				
Aile hastalığı biliyor mu?	(+) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>186</td><td>93</td><td>40</td><td>146</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>138</td><td>69</td><td>28</td><td>110</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>48</td><td>24</td><td>12</td><td>16</td></tr> </table>	Toplam	186	93	40	146	Doğru	138	69	28	110	Yanlış	48	24	12	16	186	93	40	146	0.7384	40	146	0.7384
		Toplam	186	93	40	146																		
		Doğru	138	69	28	110																		
Yanlış	48	24	12	16																				
(-) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>14</td><td>7</td><td>2</td><td>12</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>138</td><td>69</td><td>28</td><td>110</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>48</td><td>24</td><td>12</td><td>16</td></tr> </table>	Toplam	14	7	2	12	Doğru	138	69	28	110	Yanlış	48	24	12	16	14	7	2	12	4	44			
	Toplam	14	7	2	12																			
Doğru	138	69	28	110																				
Yanlış	48	24	12	16																				
Hasta operasyonu biliyor mu?	(+) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>148</td><td>74</td><td>30</td><td>118</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>88</td><td>44</td><td>10</td><td>78</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>60</td><td>30</td><td>20</td><td>40</td></tr> </table>	Toplam	148	74	30	118	Doğru	88	44	10	78	Yanlış	60	30	20	40	148	74	30	118	0.6943	30	118	0.6943
		Toplam	148	74	30	118																		
		Doğru	88	44	10	78																		
Yanlış	60	30	20	40																				
(-) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>52</td><td>26</td><td>12</td><td>40</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>88</td><td>44</td><td>10</td><td>78</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>60</td><td>30</td><td>20</td><td>40</td></tr> </table>	Toplam	52	26	12	40	Doğru	88	44	10	78	Yanlış	60	30	20	40	52	26	12	40	10	50			
	Toplam	52	26	12	40																			
Doğru	88	44	10	78																				
Yanlış	60	30	20	40																				
Aile operasyonu biliyor mu?	(+) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>148</td><td>74</td><td>34</td><td>114</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>86</td><td>43</td><td>16</td><td>70</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>62</td><td>31</td><td>18</td><td>44</td></tr> </table>	Toplam	148	74	34	114	Doğru	86	43	16	70	Yanlış	62	31	18	44	148	74	34	114	0.3231	32	116	0.8438
		Toplam	148	74	34	114																		
		Doğru	86	43	16	70																		
Yanlış	62	31	18	44																				
(-) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>52</td><td>26</td><td>8</td><td>44</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>86</td><td>43</td><td>16</td><td>70</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>62</td><td>31</td><td>18</td><td>44</td></tr> </table>	Toplam	52	26	8	44	Doğru	86	43	16	70	Yanlış	62	31	18	44	52	26	8	44	8	54			
	Toplam	52	26	8	44																			
Doğru	86	43	16	70																				
Yanlış	62	31	18	44																				
Hasta hastalığının niteliğini biliyor mu?	(+) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>126</td><td>63</td><td>24</td><td>102</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>72</td><td>36</td><td>12</td><td>60</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>54</td><td>27</td><td>12</td><td>42</td></tr> </table>	Toplam	126	63	24	102	Doğru	72	36	12	60	Yanlış	54	27	12	42	126	63	24	102	0.3759	24	102	0.3759
		Toplam	126	63	24	102																		
		Doğru	72	36	12	60																		
Yanlış	54	27	12	42																				
(-) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>74</td><td>37</td><td>18</td><td>56</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>72</td><td>36</td><td>12</td><td>60</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>54</td><td>27</td><td>12</td><td>42</td></tr> </table>	Toplam	74	37	18	56	Doğru	72	36	12	60	Yanlış	54	27	12	42	74	37	18	56	6	48			
	Toplam	74	37	18	56																			
Doğru	72	36	12	60																				
Yanlış	54	27	12	42																				
Aile hastalığın niteliğini biliyor mu?	(+) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>130</td><td>65</td><td>32</td><td>98</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>88</td><td>44</td><td>18</td><td>70</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>42</td><td>21</td><td>14</td><td>28</td></tr> </table>	Toplam	130	65	32	98	Doğru	88	44	18	70	Yanlış	42	21	14	28	130	65	32	98	0.1027	28	102	0.8571
		Toplam	130	65	32	98																		
		Doğru	88	44	18	70																		
Yanlış	42	21	14	28																				
(-) <table border="1"> <tr><td>Toplam</td><td>70</td><td>35</td><td>10</td><td>60</td></tr> <tr><td>Doğru</td><td>88</td><td>44</td><td>18</td><td>70</td></tr> <tr><td>Yanlış</td><td>42</td><td>21</td><td>14</td><td>28</td></tr> </table>	Toplam	70	35	10	60	Doğru	88	44	18	70	Yanlış	42	21	14	28	70	35	10	60	8	34			
	Toplam	70	35	10	60																			
Doğru	88	44	18	70																				
Yanlış	42	21	14	28																				
							14	56																

Avrupa bürosunca düzenlenen toplantıda "Avrupa Hasta Haklarının Geliştirilmesi Bildirgesi"nde bilgilendirme temel hasta hakkı olarak kabul edilmiş ve hukuksal alt yapısı oluşturulmuştur (1,2,3).

1994 Amsterdam Bildirgesi'nde, bilgilendirme başlığı altında:

1. Madde: Sağlık hizmetleri ve bu hizmetlerin en iyi nasıl kullanılabilirliği konusundaki bilgi herkes için ulaşılabilir olmalıdır.
2. Madde: Hastalar durumları ile ilgili tıbbi gereçler, önerilen tıbbi girişimleri ve her bir girişimin potansiyel risk veya yararlarını, önerilen girişimlerin alternatiflerini, tedavisiz kalmanın sonuçlarını, tanı, prognoz ve tedavinin gidişi koşullarını içerecek şekilde sağlık durumları konusunda tam olarak bilgilendirme hakkına sahiptir.
3. Madde: Bilgilendirme yalnızca bilgi vermenin hasta üzerine açık ve olumsuz bir etkisinin olacağına inanmak için geçerli bir neden olduğu zamanlarda kısıtlanabilir.
4. Madde: Hastanın anlama kapasitesine uygun bir yolla ve yabancı terim kullanımı en aza indirilerek iletilmelidir. Hasta ortak dil konuşmıyorsa çeviri yapılabilir.

Hasta hakları bildireleri hastanın hastalığı ile ilgili bilgileri alma özgürlüğünü savunur. Ancak bu bir ikilem yaratabilir. Bir uçta hastanın durumu ile ilgili tüm bilgileri edinme hakkı, diğer uçta ise hastalığın sonucunu etkileyebilecek ve ciddi stres yaratabilecek olan her şeyin ortaya konması (4). Bir hastaya preoperatif bilgi verme şekli pek çok değişik faktöre dayanmaktadır. Bunlar, hastanın eğitimi, tıbbi terimleri bilme ve anlama konusundaki bilgisi, hastanın zeka seviyesi, hukuki durum ve doktorun hastanın anlayabileceği bir dille anlatma yeteneğidir (5).

Çalışmamıza katılan hastaların %85'i hekim tarafından bilgilendirildiklerini ifade ettiler. Ancak hastalara hastalıkları ve operasyonları hakkında bilgi sorulduğunda, hastaların sadece %37'sinin yeterli bilgiye sahip olduğu tespit edildi. Bu oran genel olarak opere olan hastaların operasyonları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Bir çalışmada, bu bilgilendirme %69.3-%75 oranında gerçekleşmiş ve bu oran çok düşük olarak değerlendirilmiştir. Aynı çalışmada hastanın bilgilendirilmiş onamı imzalaması, girişimin riskleri hakkında gerçekten bilgi aldığı anlamına gelmediği bildirilmiştir (6,7). Başka bir çalışmada ise doktorların %79'unun hasta va hasta yakınlarını tanısal ve tedavi amaçlı girişimler konusunda tam anlamıyla bilgilendir-

mek gerektiğini ve bunun hekimlerin sorumluluğu olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir (8). Avrupada çok merkezli bir çalışmada doktorların %12'sinin hastaların operasyon öncesi bilgilendirmediği ortaya çıkmıştır (9). Ülkemizde bu konuda geniş bir çalışma yapılmamıştır.

Çalışmada hastanın ve ailesinin hekim tarafından bilgilendirilmesinin malign hastalıklarda benign hastalıklara göre daha az olduğu tespit edildi ($p < 0.0001$). Malign hastalıklarda hastaların bilgilendirilmemesi kültür yapımıza göre hoş görülebilir de, ailenin bilgilendirilmemiş olması hekimlerin bir eksikliğidir. Yaş gruplarına göre hastalar değerlendirildiğinde 60 yaş üzeri grup, 60 yaş altı gruba göre hastalığını daha az biliyor ($p = 0.0406$). Bu sonuç ülkemiz sosyokültürel yapısı göz önüne alınırsa doğal olarak değerlendirilebilir, ancak benzer çalışmalarda benzer sonuçlar elde edilmiş olması bulguların sadece ülkemize özgü olmadığını desteklemektedir (10). Acil operasyonlarla elektif operasyonlar karşılaştırıldığında acil opere olan hastaların hastalığını daha fazla bildiği tespit edildi ($p = 0.0297$). Bu da acil kavramına doğal olarak hasta ve hasta yakınlarının daha özel bir ilgi ile yaklaşmalarının sonucu olsa gerek. Hastaların ve ailelerinin hastalıkları ve operasyonları hakkındaki bilgileri eğitim seviyesiyle artmaktadır, ancak bu fark istatistik olarak anlamlı değildir.

Hekimler tarafından hiç bilgilendirilmediğini ifade eden hasta ve hasta yakınlarına, bunu neden talep etmedikleri sorulduğunda ise büyük bir kısmının doktordan çekindiğini ifade etmesi ise düşündürücüdür. Hastaya bilgi verilmemesinin altında hastayı ve hastalığı olumsuz etkileyeceği düşüncesi yatmaktadır. Ancak bunun net bir dayanağını bulmak mümkün değildir. Bu yaklaşım hastanın geleceğine ilişkin kararları alamaması gibi bir haksızlığa neden olmaktadır (1).

Hastaların önyargıları, kişilikleri ve eğitim seviyeleri değerlendirildikten sonra, operasyonun riskleri ve hastalığı hakkında hastayı bilgilendirme her hasta için özelleştirilerek ve kişiselleştirilerek verilmelidir (11). Buradaki faktörlerden biride eğitim seviyesidir. Hastanemizin hasta profili diğer hastanelere göre farklılık göstermektedir. İşçi ve yakınlarının tedavisinin yapıldığı hastanemizde hastalarımızın çoğunluğunu ilkökul mezunu hastalar oluşturmaktadır.

Sonuç olarak; hastanemizde cerrahi kliniklerinde opere olan hastalar hastalıkları ve

operasyonları hakkında yeterince bilgiye sahip değildirler, özellikle malign hastalığı olan, 60 yaş üstü hastalarda ve elektif operasyon geçirenlerde bu oran daha da düşük olarak bulunmuştur. Hastalar bundan sonraki yaşamlarını etkileyecek bir cerrahi müdahalede sorgulayıcı olmamakta, hekimler ise çeşitli nedenlerle hastalara yeterince bilgi vermemektedir. Kaliteli tıbbi kayıtlar, hasta ile cerrah arasındaki kişisel ilişki hastanın güvensizlik, tatminsizlik ve hayal kırıklığı yaşamasını önlemede belki de en önemli noktadır. Bilgilendirilmiş onam gerek hasta gerekse doktorlar tarafından bilinmemekte ve uygulanmamaktadır. Bu konularda uyarıcı ve aydınlatıcı yayınların sayısının artırılması gelecekte hem hastaların hem de doktorların haklarının korunması için gereklidir.

KAYNAKLAR

1. Gülhan Y: Hasta hakları ve cerrahi. *Ulusal Cerrahi Dergisi* 1997; 13(2): 95-98.
2. Hatun Ş: Hasta hakları temel belgeler. *Türk Tabipler Birliği Yayını* 1995; Kasım: 3-18.
3. Köküöz AN: Etikten hukuka hasta hakları. *Bilim ve Teknik* 1995; Kasım: 50-55.
4. Kerrigan DD, Thevasapayam RS, Woods TO, Welch Imc, Thomas WEG, Shorthouse AJ, Dennison AR: *Who's afraid of informed consent?* *BMJ* 1993; 306: 298-300.
5. Giebel GD, Stock S, Dievenich A, Schweitzer O: *Patient education: what does the patient know, what does he want to know? Thrombosis and wound infection. Zentralbl Chir* 1997; 122(3): 186-189.
6. Perez-Moreno JA, Perez-Carcelas MD, Osuna E, Luna A: *Preoperative information and informed consent in surgically treated patients. Rev Anesthesiol Reanim* 1998; 45(4): 130-135.
7. Cassileth BR, Zupkis RV, Sutton-Smith K, March V: *Informed consent – why are its goals imperfectly realized?* *N Engl J Med* 1980; 302(16): 896-900.
8. Vincent JL: *European attitudes towards ethical problems in intensive care medicine: results of an ethical questionnaire. Intensive Care Med* 1990; 16: 256-264.
9. Williams CJ, Zwitter M: *Informed consent in European multicentre randomised clinical trials – are patients really informed?* *Eur J Cancer* 1994; 30(7): 907-910.
10. Barneschi MC, Miccinesi G, Paci E, Navelli GP: *The desire for information and informed consent in general anesthesia. Minerva Anesthesiol* 1998; 64: 5-11.
11. Wormald PJ: *Preoperative information in mastoidectomy: what about the facial nerve and hearing loss?* *J Laryngol Otol* 1996; 110(1): 10-12.

YAZIŞMA ADRESİ:

Dr.Süleyman BOZKURT
Gömeç sok. Çangar Apt. No:27 A/6
Acıbadem 81010, İSTANBUL